

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ლელა გულედანი

მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალი და მისი ხელშეწყობის სისტემა საქართველოში

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი ნაშრომის

ავტორეფერატი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი **თეიმურაზ შენგელია**

თბილისი

2022

ნაშრომი შესრულებულია: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის საერთაშორისო ბიზნესის კათედრაზე.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **თეიმურაზ შენგელია**

პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ოფიციალური შემფასებლები: **ბადრი რამიშვილი**

ასოცირებული პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ირმა დიხამინჯია

ასოცირებული პროფესორი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დისერტაციის დაცვა: 28 ნოემბერი, 2022წ. 16:00 საათი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის სადისერტაციო ნაშრომის დაცვის კომისიის სხდომაზე

მისამართი: 0186, თბილისი, უნივერსიტეტის ქ. №2; თსუ, მე-10 (მაღლივი) კორპუსი,

აუდიტორია №206

სწავლული მდივანი

ასოცირებული პროფესორი

მ. ლობჯანიძე

სარჩევი

შესავალი.....	4
თემის აქტუალობა.....	4
კვლევის მიზანი და ამოცანები.....	5
კვლევის ობიექტი და საგანი.....	6
კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები.....	6
კვლევის მეცნიერული სიახლე	7
კვლევის პრაქტიკული მნიშვნელობა.....	9
სადოქტორო ნაშრომის კვლევის შედეგების აპრობაცია.....	9
ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა.....	10
სადოქტორო ნაშრომის შინაარსი.....	10
დასკვნები და რეკომენდაციები.....	15
გამოქვეყნებული სამეცნიერო ნაშრომები.....	20

შესავალი

სადოქტორო ნაშრომის შესავალში განხილულია საკვლევი თემის აქტუალობა, თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები, კვლევის ობიექტი და საგანი. განსაზღვრულია კვლევის მიზანი და ამოცანები, მითითებულია ჩატარებული კვლევის შედეგად მიღებული ძირითადი შედეგები და მეცნიერული სიახლეები. აქვე აღნიშნულია სადოქტორო ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობის შესახებ, წარმოდგენილია სადოქტორო ნაშრომის კვლევის შედეგები და ინფორმაცია ნაშრომის სტრუქტურისა და მოცულობის შესახებ.

თემის აქტუალობა

გლობალური კონკურენციის გამძაფრების პირობებში, ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სოციალურ-ეკონომიკური ზრდის მასშტაბების, მდგრადობისა და ინოვაციური განვითარების დინამიზმის მიღწევა. ისეთი სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის ამოქმედება, რომელიც შეძლებს სამამულო ინტელექტუალური პოტენციალის, თანამედროვე ტექნიკისა და ტექნოლოგიების მიღწევების გამოყენებას კონკურენტუნარიანი პროდუქციის საწარმოებლად. ინოვაციური პროცესების ეფექტიანობის ასამაღლებლად საჭიროა სამეწარმეო საქმიანობაში ინოვაციური პროცესების გააქტიურება, ამ პროცესში მცირე საწარმოები გადამწყვეტ როლს თამაშობენ. მსოფლიო გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მცირე საწარმოების ინოვაციური განვითარება ხელს უწყობს ეკონომიკის დინამიურ ზრდას, მოსახლეობის აქტიურ დასაქმებას, საბაზრო წონასწორობის დამყარებას. ამ მიმართულებით საქართველო არ წარმოადგენს გამონაკლისს და გარკვეული პირობების შემთხვევაში ასეთი საწარმოები შეიძლება მიჩნეულ იქნას ეკონომიკის მნიშვნელოვანი ზრდის წყაროდ. მიუხედავად ამისა, მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარება საქართველოში ნელი ტემპებით მიმდინარეობს და მას ქვეყნის ეკონომიკაში მოკრძალებული ადგილი უჭირავს. ინოვაციური პოტენციალის მცირე ბიზნესი, როგორც ერთ-ერთი მთავარი სოციალურ-ეკონომიკური პრიორიტეტი საჭიროებს უფრო სიღრმისეულ შესწავლას, რაც აძლიერებს კვლევის აქტუალობას და

განსაზღვრავს სადისერტაციო კვლევის მიზნებსა და ამოცანებს.

კვლევის მიზანი და ამოცანები

კვლევის მიზანია მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების ტენდენციებისა და შემაფერხებელი მიზეზების სისტემური ანალიზი, მისი პოტენციალის შეფასება, სახელმწიფო მხარდაჭერის პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებებისა და გზების დადგენა საქართველოში.

ამ მიზნობრივი ორიენტირიდან გამომდინარე სადისერტაციო ნაშრომში განსაზღვრულია შემდეგი **ამოცანები**:

- მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის თეორიულ-მეთოდოლოგიური ასპექტების გაშუქება და ანალიზი;
- მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების რეგულირების ეკონომიკურ-სამართლებრივი პრობლემების, პოტენციალის, არსებული მდგომარეობის და განვითარების პერსპექტივების ანალიზი;
- მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის სახელმწიფო მხარდაჭერის საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა და განზოგადება;
- მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების მიმდინარე გამოწვევების, ძლიერი და სუსტი მხარეების დადგენა, მცირე კომპანიებში ინოვაციების გავრცელების ხელისშემშლელი ფაქტორების გამოვლენა და გადაჭრის გზების ძიება;
- მცირე ბიზნეს კომპანიებისთვის ადამიანური კაპიტალის გრძელვადიანი განვითარების შემდეგი მეთოდების: NLP-ნეიროლინგვისტური პროგრამირება, შესაძლებლობის მიდგომა (Capability Approach) მასლოუს პირამიდა, გრეივზის აზროვნების სპირალური დინამიკა, რობერტ დილტსის ლოგიკური დონეების გამოყენება;
- ქვეყნის ეროვნულ პრინციპებზე, მიზნებსა და ამოცანებზე დაფუძნებული სახელმწიფოს ინოვაციური განვითარების მოდელის შემუშავება;
- მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის მხარდაჭერის მექანიზმის, ადგილობრივი ტექნოლოგიური შესაძლებლობების კვლევა;

- წარმოების ორგანიზაციის კლასტერული ფორმის ანალიზი, მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების კლასტერული პოლიტიკის მასტიმულირებელი გავლენის შეფასება.
- საქართველოში კლასტერის განსაზღვრის, აღწერის და დადგენის პროცესის მეთოდოლოგიის შემუშავება, კლასტერული პოტენციალის კვლევა რეგიონების, დარგებისა და საწარმოების მიხედვით, საქართველოს კლასტერული რუქის მეთოდოლოგიის შემუშავება.

კვლევის ობიექტი და საგანი

კვლევის ობიექტია - მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალი და მისი განვითარების შესაძლებლობანი.

კვლევის საგანს წარმოადგენს საზღვარგარეთის ქვეყნებში მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის შესწავლისა და მხარდაჭერის სისტემის განზოგადების საფუძველზე საქართველოში მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის განვითარების პერსპექტივების დადგენა.

კვლევის თეორიულ - მეთოდოლოგიური საფუძვლები

დისერტაციის თეორიულ და მეთოდოლოგიურ ბაზას წარმოადგენს მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის განვითარების დარგში ქართველი და უცხოელი მეცნიერების ფუნდამენტური კვლევები. ჩატარებული კვლევა ეყრდნობა მსოფლიო ბანკის, ევროკავშირის სტატისტიკის სამსახურის, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის, საქართველოს და უცხოეთის პროფილური სამინისტროების მონაცემებს და საქართველოს საკანონმდებლო ბაზას. სტატისტიკური მონაცემების დასამუშავებლად გამოყენებულია ინტერნეტწყაროები, კერძოდ სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ოფიციალური ვებ-გვერდები. კვლევისას ასევე გამოყენებულ იქნა ელექტრონული წყაროები და შესაბამისი სფეროში ელექტრონული წიგნები. სადისერტაციო ნაშრომში ფართოდ არის დამუშავებული, როგორც საქართველოს, ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნების სამართლებრივი დოკუმენტები.

სახელმწიფო ორგანოების ოფიციალური წყაროები და სტატისტიკური მონაცემები, სახელმწიფო პროგრამები.

კვლევის პროცესი ეფუძნება შემეცნების საერთო **მეცნიერულ მეთოდებს: ანალიზს, სინთეზს, აბსტრაგირებას, განზოგადებას**, ასევე ეკონომიკური ანალიზის მეთოდებსა და ხერხებს. კვლევის მიზნებისთვის გამოყენებულია კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზის მეთოდი, პირსონის წრფივი კორელაციის კოეფიციენტი. წრფივი რეგრესიის მოდელი აიგო Excel-ში და მოხდა შედეგების ინტერპრეტაცია. კვლევის ყველა გამოყენებული მეთოდი დასაბუთებულია ეფექტიანობის თვალსაზრისით. დეტალურად და თანმიმდევრულად არის აღწერილი კვლევის პროცედურები. კვლევის მიზნის მისაღწევად ჩატარდა რაოდენობრივი გამოკითხვა ღია კითხვების საშუალებით, შეგროვებული მონაცემების დამუშავებისას გამოყენებულ იქნა სტატისტიკური ანალიზის მეთოდები: აღწერითი სტატისტიკა, სიხშირული ანალიზი, გრაფიკული ანალიზი და სხვა.

კვლევის მეცნიერული სიახლე

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი მეცნიერული სიახლეებია:

- ნაშრომში შესწავლილია მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის სახელმწიფო მხარდაჭერის საზღვარგარეთის გამოცდილება, რომლის განზოგადების საფუძველზე წარმოდგენილია მისი განვითარების ტენდენციები და ძირითადი მიმართულებები;
- მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების ხელშეწყობის ზოგადი ტენდენციების შესწავლისა და ანალიზის შედეგად, დადგენილია ინოვაციური პოლიტიკის განხორციელებაში სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის ამოცანები, მიზნობრივი ორიენტირები და გაუმჯობესების ძირითადი მიმართულებები;
- სამეცნიერო კვლევებსა და განვითარებაზე გაწეულ დანახარჯებსა და მთლიან შიდა პროდუქტს შორის კორელაციის დასადგენად, გამოყენებულია რეგრესიული ანალიზის მეთოდი, ამ კავშირის სიმჭიდროვე გაზომილია

პირსონის წრფივი კორელაციის კოეფიციენტით. ანალიზის შედეგებმა მოგვცა სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის პრიორიტეტების დადგენის, ამ სფეროს განვითარების პროგნოზირებისა და დაგეგმვის შესაძლებლობა;

- მეწარმეების განვითარებისა და ინოვაციური აზროვნების დონის დიაგნოსტიკის მიზნით, საქართველოს მცირე ბიზნეს კომპანიებში ჩატარდა რაოდენობრივი კვლევა, რომლის შედეგად დადგინდა ქართველი მეწარმეების ინოვაციურობის შესაძლებლობანი.
- გამოვლენილია მსოფლიოში მიმდინარე ტრენდული ტექნოლოგიური მიმართულებების გამოყენების შესაძლებლობანი საქართველოში;
- საქართველოში ადამიანის განვითარების ინდექსის ანალიზის საფუძველზე, შეფასებულია ადამიანური კაპიტალის როლი ინოვაციების შექმნის პროცესში;
- შესწავლილია ინოვაციური პოტენციალის მქონე მცირე ბიზნესის განვითარების დაკრედიტების წყაროები, დადგენილია მისი განვითარების ხელსაყრელი საგადასახადო პირობები;
- ინოვაციურ სფეროში სახელმწიფო მხარდაჭერის საზღვარგარეთის გამოცდილებაზე დაყრდნობით, შემუშავებულია სახელმწიფოს ინოვაციური განვითარების მოდელი და სტრატეგია;
- შემუშავებულია წარმოების ორგანიზაციის კლასტერული ფორმის კონცეფცია, დადგენილია კლასტერული პოლიტიკის მხარდაჭერის სახელმწიფო ზომებისა და მექანიზმების სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს კლასტერში შემავალი საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ზრდასა და ინოვაციურ განვითარებას, შემუშავებულია საქართველოს კლასტერული რუქების შექმნის მეთოდოლოგია.

კვლევის პრაქტიკული მნიშვნელობა

სადისერტაციო ნაშრომის შედეგები პრაქტიკული მნიშვნელობისაა. კვლევის შედეგების გამოყენება შეუძლიათ როგორც კერძო კომპანიებს, ასევე სახელმწიფო სტრუქტურებს, სამეცნიერო და საგანმანათლებლო დაწესებულებებს, არაკომერციულ ორგანიზაციებს. მოცემული კვლევა ორიენტირებულია გადაჭრას საქართველოში მცირე

ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის განვითარების პრობლემები, რაც მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ბაზარზე ჩვენი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების, ტექნიკური ჩამორჩენის დაძლევისა და მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისთვის. დასკვნები და რეკომენდაციები ხელს შეუწყობს მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის განვითარების დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის სრულყოფას. დისერტაციის ცალკეული დებულებები შეიძლება გამოყენებულ იქნას ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტზე, სალექციო და სასემინარო მუშაობის პროცესში.

სადოქტორო ნაშრომის კვლევის შედეგების აპრობაცია

სადისერტაციო ნაშრომის აპრობაცია შედგა 2022 წლის 6 ივლისს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის, საერთაშორისო ბიზნესის კათედრის სხდომაზე.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა

დისერტაცია მოიცავს შესავალს, სამ თავს, ცხრა ქვეთავს, დასკვნებსა და რეკომენდაციებს, თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია და დანართები. ნაშრომი მოიცავს 199 გვერდს. ძირითადი ტექსტი მოიცავს 162 გვერდს. მასში წარმოდგენილია 32 ცხრილი, 7 დიაგრამა, 2 სქემა, სულ დანართების რაოდენობა 3. გამოყენებული ბეჭდვითი და ელექტრონული ლიტერატურის ჯამური რაოდენობა შეადგენს 232 წყაროს.

სადოქტორო ნაშრომის შინაარსი

პირველ თავში წარმოდგენილია მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის არსი, მისი განვითარების ტენდენციები და შემაფერხებელი მიზეზები. მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები, დადგენილია მისი როლი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში. შესწავლილია მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის მხარდაჭერის სისტემის მდგომარეობა საქართველოში.

კვლევის მიზნებისთვის გამოვლინდა ურთიერთკავშირი ჩვენს ქვეყანაში R&D - სამეცნიერო კვლევაზე შიდა დანახარჯებსა და მთლიან შიდა პროდუქტს (მშპ-ს) შორის. ამისთვის გამოყენებულია სტატისტიკური კვლევის ყველაზე გავრცელებული კორელაციულ-რეგრესიული მეთოდი, რომელმაც გვიჩვენა ცვლადების ერთმანეთზე დამოკიდებულება. ანალიზის შედეგმა ძირითად ფაქტორებზე დაყრდნობით მოგვცა პრიორიტეტების დადგენის საშუალება, ამ სფეროების განვითარების პროგნოზირება და დაგეგმვა.

სტატისტიკური კვლევის რეგრესიული მეთოდისთვის ავიღეთ წრფივი რეგრესია, რომლის მოდელიც ავაგეთ Excel-ში და მოვახდინეთ შედეგების ინტერპრეტაცია. ანალიზით დავადგინეთ, თუ რამდენად არის დამოკიდებული მშპ, R&D - კვლევასა და განვითარებაზე დახარჯულ თანხებზე, როგორ მოქმედებს მშპ-ზე R&D ცვლადის ცვალებადობა. ცვლადების მონაცემები აღებულია საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ გაცემული ოფიციალური ინფორმაციის წყაროებიდან და მსოფლიო სტატისტიკიდან. თითოეული ცვლადის რაოდენობა არის 8. ექსელის ფუნქციის დახმარებით გავიანგარიშეთ წრფივი რეგრესიის მოდელის პარამეტრები. ამ ფუნქციის გააქტიურებით მივიღეთ - R დეტერმინაციის (განსაზღვრის) კოეფიციენტი, რომელიც 0,763-ია, რაც იმას ნიშნავს, რომ მოცემული პარამეტრები თითქმის 77%-ით არის დამოკიდებული ერთმანეთზე და მათ შორის არის კავშირი.

შერჩეულ ნიშნებს შორის კავშირის სიძლიერე და ამ კავშირის მიმართულება გავზომეთ პირსონის წრფივი კორელაციის კოეფიციენტის დახმარებით. პირსონის კორელაციის კოეფიციენტის გათვლისათვის ავიღეთ იგივე მონაცემები სტატისტიკური წყაროებიდან. კორელაციის კოეფიციენტის მოსაძებნად გამოვიყენე ისევ პროგრამა Microsoft Office Excel. საბოლოო ჯამში გამოყვანილ იქნა პირსონის კორელაციის კოეფიციენტი - 0,76381. მიღებული შედეგი ახლოსაა ერთეულთან, აქედან გამომდინარე, კავშირი ცვლადებს შორის მჭიდროა. ეს მოწმობს არსებით დამოკიდებულებაზე მთლიან შიდა პროდუქტსა და სამეცნიერო კვლევებსა და განვითარებაზე შიდა დანახარჯებს შორის. გრძელვადიან პერიოდში კვლევებსა და

განვითარებაზე შიდა დანახარჯების მოცულობა მოახდენს ძლიერ გავლენას მთლიან შიდა პროდუქტის სიდიდეზე.

მეორე თავში გაანალიზებულია მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის სახელმწიფო მხარდაჭერის პოლიტიკის საზღვარგარეთის გამოცდილება და თავისებურებანი საქართველოში. მასში წარმოდგენილია ინოვაციურ სფეროში საქართველოს საერთაშორისო რეიტინგები. საქართველოს წილი მშპ-ში კვლევებსა და განვითარებაზე ძალიან დაბალია. ბოლო ორი წლის განმავლობაში იკლო და 0.28%-დან 0.18%-ზე ჩამოვიდა. მაღალი ტექნოლოგიების მიმართულებით საქართველომ 50%-ით შეამცირა ექსპორტი. განახევრდა ადგილობრივი პატენტების რაოდენობა. გაუარესდა მონაცემები სამეცნიერო სტატიების რაოდენობაში, მაგრამ საერთო ჯამში მზარდი ტრენდი შენარჩუნებულია. ბოლო 10 წლის განმავლობაში იკლო საქართველოს საერთაშორისო საპატენტო განაცხადებმაც, ხოლო იმატა გეოგრაფიულ აღნიშვნებზე საერთაშორისო განაცხადებმა და გაასწრო ისეთ ქვეყნებს როგორცაა ისრაელი, თურქეთი, იაპონია და აშშ. იკლო სამრეწველო ნიმუშების განაცხადებმაც, ხოლო სავაჭრო ნიშნებზე ტრენდი თითქმის შენარჩუნებულია.

შეფასებულია მცირე საწარმოებში არამატერიალური აქტივებისა და ინტელექტუალური საკუთრების როლი ჩვენს ქვეყანაში. თუ შევადარებთ საზღვარგარეთის ორგანიზაციების ინტელექტუალური საკუთრების მართვის შიდა სტრუქტურებს, წარმოების საერთო აქტივებში არამატერიალური აქტივების წილი საკმაოდ მაღალია უცხოურ კომპანიებში და შეადგენს 20%-ს, ხოლო ჩვენს ქვეყანაში არამატერიალური აქტივები კომპანიების საერთო აქტივების - 0.1%-ს შეადგენს. გამომგონებლის მიერ სამართლებრივი უფლებების მოპოვების პროცესში ბარიერების თავიდან ასაცილებლად სასურველია ამ სფეროს ადმინისტრირება იყოს უფრო მარტივი და იაფი.

დისერტაციის ამ თავში ასევე განხილულია ადამიანური კაპიტალის როლი ინოვაციური პროცესების შექმნაში. შემუშავებულია ადამიანის თვითრეალიზების სტრატეგიები და მეთოდები, რაც დაქირავებულ თანამშრომლებს საშუალებას მისცემს გრძელვადიანი განვითარებისა და კარიერული წინსვლის პერსპექტივას

ორგანიზაციაში, სადაც გათვალისწინებული იქნება მათი ინტერესები. ეს მეთოდებია: NLP-ნეირო ლინგვისტური პროგრამირება, შესაძლებლობის მიდგომა (Capability Approach) მასლოუს პირამიდა, გრეივზის აზროვნების სპირალური დინამიკა, რობერტ დილტსის ლოგიკური დონეები. განსაზღვრულია ადამიანის შინაგანი პოტენციალის წარმოჩენის ხელშემწყობი პირობები. კლერი გრეივზის აზროვნების სპირალური დინამიკის და რობერტ დილტსის ლოგიკური დონეების პირამიდის მოდელების შერწყმით ჩამოყალიბებულია გამარტივებული და განზოგადებული სისტემა, რომელიც კარგად ასახავს ბიზნესის განვითარების ეტაპებს და ევოლუციას, თუ როგორ გადადის ბიზნესი განვითარების მოცემული დონიდან უფრო მაღალ დონეზე. სპირალურ დინამიკას 7 დონე აქვს. თითოეული დონე წარმოადგენს კორპორატიულ კულტურას შესაბამისი ფასეულობით, რომელიც კომპანიის შიგნით შეიძლება გაცნობიერებულად ჩამოყალიბდეს მეწარმის მიერ გარკვეული ბიზნეს პროცესების შესასრულებლად. ბიზნეს კომპანიაში ჩამოყალიბებული კულტურა პირდაპირი შედეგია მეწარმის აზროვნების დონისა და მისი გავლენისა იმ ბიზნეს გარემოზე, რომელსაც თვითონ აწარმოებს.

მეწარმეების აზროვნების და განვითარების დონის შესაფასებლად ჩატარდა რაოდენობრივი გამოკითხვა ღია კითხვარების საშუალებით, რის საფუძველზეც გამოიკითხა 100-მდე მცირე საწარმოს ხელმძღვანელი. მეწარმეების სია მოწოდებულ იქნა საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბაზის მიერ. კითხვარი შედგენილი იყო Google Forms-ში, რომელიც დაეგზავნათ ელექტრონულ ფოსტაზე მცირე საწარმოს ხელმძღვანელებს. კითხვარის საფუძველზე შეგროვებული მონაცემების დამუშავებისას გამოყენებულ იქნა სხვადასხვა სახის სტატისტიკური პროცედურები და მეთოდები: აღწერითი სტატისტიკა, სიხშირული ანალიზი, გრაფიკული ანალიზი და სხვა. კვლევის შედეგების მიხედვით დადგინდა ადამიანური რესურსის განვითარების დონე, რაც არის ინოვაციების შექმნისა და ქვეყნის განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი. კერძოდ გამოკითხულთა:

- 52% - პირველ დონეზეა(ოჯახის კულტურის დონე), სადაც არ არსებობს ინიციატივა და ინოვაცია;

- 28% - მეორე დონეზეა (ძალაუფლების და კონტროლის დონე), სადაც ინიციატივა დასჯადია;
- 12% - მესამე დონეზეა (წესების და წესრიგის კულტურის დონე), სადაც ინიციატივა ნაკლებად არის წახალისებული;
- 5% - მეოთხე დონეზეა (წარმატების და რეზულტატის დონე), სადაც ინიციატივა მეტ ნაკლებად იჩენს თავს;
- 2% - მეხუთე დონეზეა(ურთიერთობის დონე), სადაც წახალისებულია ინიციატივა;
- 1% - მეექვსე დონეზეა (კომპანია ზრუნავს თანამშრომლების განვითარებაზე), აქაც ინიციატივა წახალისებულია.

კვლევის მონაცემებზე დაყრდნობით ნაშრომში აგებულია საქართველოს მცირე მეწარმეების ლოგიკური დონეების პირამიდა. კვლევით დადასტურდა, რომ მეწარმეების აზროვნების დონე საქართველოში დაბალია, რაც არის ინოვაციების შექმნისა და განვითარების მთავარი შემაფერხებელი ფაქტორი.

მესამე თავში წარმოდგენილია მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების ხელშეწყობის მიზნით საფინანსო-საკრედიტო და საგადასახადო სისტემის სრულყოფის ძირითადი მიმართულებები. განხილულია მცირე ბიზნესის დაფინანსების ალტერნატიული წყაროები. ამავე თავში წარმოდგენილია კლასტერების მხარდაჭერის სახელმწიფო ზომებისა და მექანიზმების სისტემა. წარმოდგენილია ინოვაციური პროცესების ყველაზე ხელსაყრელი, წარმოების ორგანიზაციის კლასტერული ფორმა. ამ მიმართულებით საჭიროა საკუთარი კლასტერინგის კონცეფციის შემუშავება. საკანონმდებლო დონეზე კლასტერების შექმნისა და ფუნქციონირების სამართლებრივი ბაზის მოხაზვა, ტერმინების განმარტება, რომლებიც კლასტერინგს ეხება. სახელმწიფომ უნდა აირჩიოს ინოვაციური განვითარების: ტრადიციული მოდელი, თანამედროვე მოდელი, ალტერნატიული მოდელი.

კლასტერი უნდა გაჩნდეს ორგანულად და ის უნდა ასახავდეს მოცემული რეგიონის უნიკალურ აქტივს და ძირითად კომპეტენციებს, რაც ქმნის უნიკალურ კონკურენციულ უპირატესობას მოცემული საწარმოებისათვის თუ ბიზნესებისთვის. კლასტერის

ასამუშავებლად რეგიონმა თავად უნდა აირჩიოს კლასტერის განვითარების საკუთარი მოდელი, რომელიც ყველაზე უკეთესად შეესაბამება მისი ეკონომიკური ზრდის მიზნებს და საჯარო და კერძო სექტორის თანამშრომლობის მოცემულობას.

დისერტაციაში აღწერილია კლასტერის განსაზღვრისა და დადგენის მეთოდები, რომელიც ეფუძნება ადგილობრივი და რეგიონული დასაქმების ნიმუშების შეფასებასა და საწარმოო კატეგორიზაციას, ჩამოყალიბებულია საქართველოს კლასტერული რუქების შემუშავების მეთოდოლოგია.

დასკვნები და რეკომენდაციები

სადისერტაციო ნაშრომში შესწავლილია მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის სახელმწიფო მხარდაჭერის სისტემის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. ამ სფეროში არსებული მდგომარეობის ანალიზისა და ჩატარებული კვლევის საფუძველზე შემუშავდა დასკვნები და რეკომენდაციები.

გლობალური კონკურენციის გამძაფრების პირობებში, ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სოციალურ-ეკონომიკური ზრდის მასშტაბების, მდგრადობისა და ინოვაციური განვითარების დინამიზმის მიღწევა.

დასკვნა: საქართველოს სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკა სუსტია, არ არის ჩამოყალიბებული პოლიტიკის განხორციელებაში სახელმწიფო ხელისუფლების საქმიანობის მიზნები, მიმართულებები და მეთოდები.

რეკომენდაციები:

1. სახელმწიფოს მხრიდან აუცილებელია ძირითად ამოცანად განისაზღვროს ისეთი სისტემის შექმნა, რომელიც შეძლებს სამამულო ინტელექტუალური პოტენციალის გამოყენებას ქვეყანაში კონკურენტუნარიანი პროდუქციის საწარმოებლად;
2. სახელმწიფომ უნდა გაითავისოს მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალი და მისი როლი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებასა და ინოვაციების შექმნაში;
3. მცირე ბიზნესის სუბიექტის ეფექტიანი მხარდაჭერისთვის საკანონმდებლო დონეზე აუცილებელია მცირე საწარმოს ერთიან ცნებაზე შეჯერება;
4. გადაიხედოს მცირე საწარმოს ზომის გაანგარიშების მეთოდოლოგია;

5. მცირე საწარმოს ცნების ახლიდან განსაზღვრა საქართველოს რეალური ბიზნეს კონტექსტიდან გამომდინარე;

6. შემუშავდეს სახელმწიფო სტრატეგია ინოვაციების სფეროში, განისაზღვროს სტრატეგიის პრიორიტეტები და განხორციელებაზე პასუხისმგებელი პირები.

დასკვნა: ბიზნესის სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის ერთერთი მთავარი მიზანი არის ფინანსური ნაკადის რეგულირებისა და ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.

რეკომენდაციები:

1. ამოქმედდეს კანონი სახელმწიფო დაფინანსების შესახებ, რომელიც სამინისტროებს და ადგილობრივ უწყებებს დაავალდებულებს ყოველწლიურად გადარიცხონ თანხები მცირე საწარმოების მეცნიერულ-კვლევითი სამუშაოების ჩასატარებლად;
2. ყოველწლიურად გაიზარდოს მცირე ბიზნესის სამეცნიერო-კვლევით სამუშაოებზე ქვეყნის ბიუჯეტიდან დაფინანსება;
3. ინოვაციური პოტენციალის მქონე მცირე საწარმოებისთვის დაწესდეს შეღავათები გადასახადებზე;
4. დაწესდეს სპეციალური საგადასახადო შეღავათები უნივერსიტეტების, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების და ტექნოლოგიური განვითარების ცენტრებში ინოვაციის პოტენციალის მქონე ერთობლივი მცირე საწარმოების შექმნაზე;
5. მეცნიერულ-ტექნიკური ინფორმაციის ეფექტიანად შეგროვების, გაცვლისა და გავრცელების მიზნით შეიქმნას საინფორმაციო ქსელი, რომელიც გააერთიანებს მცირე საწარმოებს, უნივერსიტეტებს და კვლევით ცენტრებს;
6. მთავრობის მიერ შეირჩეს მნიშვნელოვანი პრიორიტეტული მიმართულებები, რომლებიც საშუალებას მისცემს ქვეყანას გახდეს ლიდერი მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის დარგებში;
7. ინოვაციური პოტენციალის მქონე მცირე საწარმოები, რომლებიც ეკონომიური განვითარების ეროვნულ პრიორიტეტებთან შესაბამისად უშვებენ პროდუქტებს და მათი საქმიანობა შეესაბამება ადგილობრივი სოციალ-

ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტებს, ისარგებლონ განსაკუთრებული მხარდაჭერით;

8. შეიმუშაოს მაღალი ტექნოლოგიების (High-Tech) ინდუსტრიები;
9. გაიზარდოს მეცნიერებასა და ტექნოლოგიაში წარმოდგენილი ადამიანების რაოდენობა (HRST).

დასკვნა: თანამედროვე პირობებში ინტელექტუალური საკუთრების მართვის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს სამართლებრივი ურთიერთობის განვითარება ისეთ ძირითად სუბიექტებს შორის როგორცაა: სახელმწიფო, ბიზნესი და მეცნიერება.

რეკომენდაციები:

1. შეფასდეს არამატერიალური აქტივებისა და ინტელექტუალური საკუთრების როლი ჩვენს ქვეყნაში;
2. გადაიხედოს ორგანიზაციებში ინტელექტუალური საკუთრების მართვის შიდა სტრუქტურები, გაიზომოს წარმოების საერთო აქტივებში არამატერიალური აქტივების წილი;
3. მოხდეს არსებული საგამომგონებლო პოტენციალის რეზერვების სწორად დაორგანიზება, წახალისება და გამოყენება;
4. ინოვაციების შექმნაში მოხდეს კერძო სექტორის დინამიური როლის გაძლიერება;
5. სახელმწიფოს მხიდან გაიზარდოს სამეცნიერო კვლევითი საქმიანობის მიზნობრივი დაფინანსება;
6. მოხდეს ტექნოლოგიური ინფორმაციის ერთიანი ბაზის შექმნა;
7. მსხვილი სამრეწველო საწარმოების მიერ შეიქმნას პატენტების ერთიანი ფონდი, მათი საქმიანობის სფეროების მიხედვით;
8. ინტელექტუალური საკუთრების ადმინისტრირება უნდა იყოს ეფექტიანი და იაფი, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ბარიერები გამომგონებლის მიერ სამართლებრივი უფლებების მოპოვების პროცესში.

დასკვნა: კვლევის შედეგების მიხედვით ადამიანური რესურსის განვითარების დონე დაბალია საქართველოში, რაც არის ინოვაციების შექმნისა და ქვეყნის განვითარების მთავარი წინაღობა.

რეკომენდაციები:

1. საქართველოს მცირე ბიზნესის განვითარების პოლიტიკა ორიენტირებული უნდა იყოს ადამიანური კაპიტალის განვითარებაზე, გუნდური მუშაობის წახალისებაზე და სინერჯის ეფექტის მიღწევაზე;

2. ქვეყანაში ადამიანური რესურსების განვითარების ხელშეწყობა აუცილებელია მოხდეს 4 მიმართულებით: ბედნიერების, განათლების, სიცოცხლის ხანგრძლივობის და შემოსავლის დონის მიხედვით.

დასკვნა: ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების ერთ-ერთი მთავარი შემაფერხებელი ფაქტორია საქართველოში.

რეკომენდაციები:

1. მცირე ბიზნესის დაფინანსებაში გაიზარდოს საფინანსო ინსტიტუტების ალტერნატიური დაკრედიტების წყაროები;
2. შერბილდეს საგირავნო უზრუნველყოფის მოთხოვნები;
3. განვითარდეს საქართველოს კაპიტალის ბაზარი და მისი ლიკვიდურობა;
4. სახელმწიფოს მხრიდან გაძლიერდეს ბანკების მიერ მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარების დაფინანსების სტიმულირება;
5. საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტების მიერ მოხდეს ინოვაციური პროცესის ყველა ეტაპის დაფინანსება;
6. მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარებისთვის გრძელვადიანი რესურსების უზრუნველსაყოფად შეიქმნას საგარანტიო ფონდები;
7. გაფართოვდეს მცირე ბიზნესის დაფინანსების მოქნილი ფორმების: ფაქტორინგი, ფრენჩაიზინგი და ვენჩურული დაფინანსება.

დასკვნა: სახელმწიფოს მხრიდან ჩატარებული საგადასახადო რეფორმის მიუხედავად აუცილებელია დაწესდეს მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარებისთვის საგადასახადო შეღავათების სისტემა.

რეკომენდაციები:

1. მცირე ბიზნესის ინოვაციური განვითარებისთვის ხელსაყრელი საგადასახადო პირობების შემოღება: პრეფერენციები, ამორტიზაციის დარიცხვა, ინვესტიციური საგადასახადო კრედიტი;
2. ინოვაციური პოტენციალის მქონე მცირე ბიზნეს ორგანიზაციებისთვის შემოსავალზე საგადასახადო განაკვეთის შემცირება იმ ნაწილში, რომელიც ირიცხება სამეცნიერო კვლევებსა და ტექნიკურ სამუშაოებზე;
3. ევროკავშირის გამოცდილების გაზიარების საფუძველზე დაწესდეს სპეციალური პრემიები იმ ინოვაციებისათვის, რომლებიც სამეცნიერო კვლევით სამუშაოზე დანახარჯის თანხის 25%-ს შეადგენს;
4. მცირე ბიზნესის ინოვაციური პოტენციალის სტიმულირების მიზნით 5 წლით დაწესდეს საგადასახადო ამნისტია;
5. ინოვაციური პოტენციალის მქონე მცირე საწარმოები ნაწილობრივ განთავისუფლდეს ქონების, მიწის, ტრანსპორტის და კომუნალური გადასახადებისგან;
6. მოხდეს ინოვაციური პოტენციალის მქონე მცირე საწარმოების ექსპორტის დინამიკის და ინოვაციური სტატისტიკის მონაცემთა სისტემატიზაცია;

დასკვნა: 21-ე საუკუნის დასაწყისში მოწინავე ეკონომიკის მქონე თითქმის ყველა სახელმწიფოს ინტერესშია ეროვნული კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე ორიენტირებული რეგიონული ინოვაციური სისტემისა და კლასტერების განვითარების პოლიტიკის ხელშეწყობა, როგორც ეკონომიკური ზრდისა და განვითარების საშუალება.

რეკომენდაციები:

1. ინოვაციურ სფეროში სახელმწიფო მხარდაჭერის საზღვარგარეთის გამოცდილებაზე დაყრდნობით, სახელმწიფოს ინოვაციური განვითარების მოდელისა და სტრატეგიის შემუშავება;
2. ინოვაციური პროცესების ყველაზე ეფექტიან, წარმოების ორგანიზაციის კლასტერულ ფორმაზე გადასვლა, კლასტერინგის კონცეფციის შემუშავება;

3. კლასტერული პოლიტიკის შემუშავება - კლასტერების მხარდაჭერის სახელმწიფო ზომებისა და მექანიზმების სისტემის შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფს რეგიონების, კლასტერში შემავალი საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ზრდას და ინოვაციების გაფართოებას;
4. კლასტერების შექმნისა და განვითარებისათვის ორგანიზაციული, ნორმატიულ-სამართლებრივი, ინვესტიციური, ფინანსურ-საბიუჯეტო, საინფორმაციო და საკადრო მხარდაჭერის მექანიზმის შემუშავება;
5. კლასტერული პოტენციალის კვლევა და დიაგნოსტიკა რეგიონების, დარგებისა და ფირმების მიხედვით;
6. საქართველოს კლასტერული რუქების შემუშავება.

გამოქვეყნებული სამეცნიერო ნაშრომები

1. Guledani L. “Human Resource Potential in Small Innovative Businesses in Georgia”. Science PG. Journal “Innovation”. Volume 3, Issue 2, June 2022, Pages: 41-45
2. გულედანი ლ. „რეგიონალური კლასტერის მოდელები და საქართველო“ (აშშ-ს მაგალითზე). ჟურ. „ჯეოეკონომიქსი“. №9, 2018. e-ISSN 1512-2980.
<http://geoeconomics.ge/?p=12204>
3. გულედანი ლ. „მცირე ინოვაციური საწარმოების კლასტერების შექმნის მეთოდისა საქართველოში“. ჟურ. „ეკონომისტი“ № 3, 2018. გვ. 91-49
4. გულედანი ლ. „ინოვაციური სისტემების მოდელები და საქართველო“. ჟურ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“. № 2. 2018. <http://eb.tsu.ge/?cat=arq&leng=ge&arq=2018-07-07>
5. გულედანი ლ. „ მცირე ინოვაციური ბიზნესის განვითარების პრობლემები საქართველოში“. ჟურ. „გლობალიზაცია და ბიზნესი“, № 13, 2022. გვ.149-153.